

І.В. Шкаляр, ст. гр. УНЗ-11-Б2
Науковий керівник: І.Л. Сіданіч, к.п.н.,
доцент Інституту менеджменту та
психології ДВНЗ «УМО» НАПН
України

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ (НА БАЗІ МИКОЛО – КОМИШУВАТСЬКОГО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО КОМПЛЕКСУ, КРАСНОГРАДСЬКОГО РАЙОНУ, ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

***Анотація.** У статті відображені та обґрунтовані теоретичні основи управління виховним процесом, охарактеризовано основні функції управління виховним процесом у загальноосвітньому закладі.*

***Ключові слова:** виховання, виховний процес, управління, принцип управління виховною системою.*

***Аннотация.** В статье отражены и обоснованы теоретические основы управления воспитательным процессом, охарактеризованы основные функции управления воспитательным процессом в общеобразовательной школе.*

***Ключевые слова:** воспитание, воспитательный процесс, управление, принципы управления воспитательной системой.*

***Annotation.** In this article the theoretical basis of the upbringing children process management are pointed and discussed, the main functions of the upbringing children management process in the comprehensive school are characterized.*

***Keywords:** upbringing, upbringing process, management, principles of the upbringing system management.*

Мета статті : охарактеризувати основні функції управління виховним процесом у Миколо-Кимишуватському навчально-виховному комплексі.

Основним завданням формування громадянина суверенної України знаходиться в нерозривному зв'язку із вдосконаленням управління виховним процесом. В діяльності навчального закладу, займає важливе місце, оскільки тісно пов'язане з навчальним процесом і покликане здійснювати певні заходи, спрямовані на національне відродження школи, утвердження в ній гуманістичних і демократичних засад. Управління – важливий компонент в системі виховної діяльності навчального закладу, покликане створити умови для успішного формування всебічного розвитку особистості школяра, забезпечити її позитивну спрямованість на основі власної активності. Проте в

багатьох закладах освіти внутрішньошкільне управління розглядається тільки як діяльність адміністрації в керівництві навчально-виховним процесом, тоді, коли управління має бути засобом зв'язку між окремими підсистемами і структурними компонентами школи, які взаємопов'язані між собою і виконуючи різні функції. Проблеми управління виховною роботою в закладах освіти привертають увагу багатьох дослідників. Загальні аспекти управлінської діяльності шкіл розглядали І.Д.Бех, Л.І.Даниленко, Т.Д.Дем'янюк, Г.В.Єльнікова, В.І. Маслов, Л.М. Карамушка[1;2;3;6].

Проте проблема організації управління виховною роботою в сучасній школі потребує подальшого дослідження з метою вдосконалення практичної діяльності всіх суб'єктів управління процесом виховання: керівників, вчителів, педагогів-організаторів, учнівського самоврядування. Виховна діяльність школи – це цілісне динамічне формування, яке має кілька підсистем і велику кількість нестандартних зв'язків та видів діяльності. В ній безперервно йде процес самоорганізації і пристосування, тому що їй властива потреба в оновленні, в постійній відповідності вимогам часу. Виховна діяльність школи має свої загальні ознаки, які дають їй змогу бути стабільною. Це сукупність таких закономірно побудованих, динамічно пов'язаних компонентів виховного впливу, як: комплекс виховних цілей; спільність людей, що їх реалізують; діяльність, яка спрямована на реалізацію цілей; відносини, що складаються між учасниками цієї діяльності. До виховного процесу в школі можна віднести: урочну виховну діяльність, яка проводиться в межах одного або всіх навчальних предметів, і позакласну виховну роботу. Ця – робота проводиться в межах класу, гуртка, клубу, секції, учнівської організації, поза школою (за місцем проживання).

Процес виховання – двосторонній. В ньому беруть участь вихователі та і вихованці, вчителі і учні. На думку І.Д. Бека, відображення виховних впливів особистістю стає наслідком взаємодії, тобто результатом процесів, які йдуть ніби назустріч один одному. Звідси виходить, що виховна діяльність включає в себе не тільки діяльність вихователів і вчителів, а й

діяльність вихованців, яка проявляється через функцію самовиховання. Така структура найбільш відповідає сучасним цілям і завданням демократичного виховання [6].

Однією з важливих категорій управління є функції. До основних з них можна віднести: планування, педагогічний аналіз, організацію, мотивацію, контроль, регулювання. Всі ці функції характерні для системи управління навчально-виховного комплексу, але кожна з них має свої особливості які впливають із специфіки змісту роботи. *Планування* дозволяє здійснити сукупність заходів з реалізації завдань, що стоять перед колективом. Планування починається з всебічного і глибокого аналізу стану роботи в навчально-виховному комплексі з метою виявлення сильних і слабких її сторін і постановки актуальних завдань на майбутній період. При плануванні необхідно враховувати перспективи розвитку народної освіти в країні, а також перспективи розвитку своєї установи на декілька років вперед, на п'ять років або на більш віддалений термін. У плані визначаються головні, найбільш важливі завдання роботи закладу, на вирішення яких буде спрямована діяльність колективу, і визначаються основні шляхи та способи їх вирішення: доцільна розстановка людей і розподіл обов'язків, координація дій членів колективу, створення сприятливого психологічного клімату в колективі, зміцнення матеріальної бази закладу. Дієвість плану полягає в ясності і чіткості цілей, завдань, в конкретності та перспективності, в обліку об'єктивних особливостей планованого. План складається у вигляді координованої системи рішень.

Різні аспекти діяльності закладу знаходять відображення у річному плані, який складається на навчальний рік (з 1 вересня по 31 серпня). Директор, плануючи роботу закладу виходить, насамперед, з аналізу результатів діяльності навчально-виховного комплексу за минулий навчальний рік. Звіти вихователів, вчителів обговорення їх роботи на підсумковій педагогічній раді, що проводиться у травні - червні, а також аналіз діяльності інших співробітників - все це дозволяє виявити не тільки

досягнення, але і невирішені проблеми, визначити завдання на майбутній навчальний рік [5;6].

Роль педагогічного аналізу у виховній роботі надзвичайно велика. Чим глибше та обґрунтованіше педагог здійснює аналіз, проникає в сутність керованого ним об'єкта і процесів, які в ньому протікають, тим доказовіші та ефективніші його дії щодо впорядкування керованої системи і переведення її в новий, більш високий якісний стан. Аналіз тісно пов'язаний з цілепокладанням, прогнозуванням, плануванням виховної роботи. Чим глибший аналіз, тим правильніше і конкретніше будуть визначені цілі та завдання діяльності колективу на черговий період. Чим конкретніші цілі, тим правильніше, оптимальніше може бути і тіснено відбір змісту і форм роботи, яка планується. Спираючись на принципи педагогічного аналізу, розроблені Ю.А. Конаржевським , охарактеризуємо основні вимоги до організації аналізу виховної роботи [7;12]:

- результати педагогічного процесу;
- доцільність роботи, що проводиться;
- фактори, які зумовили досягнуті результати;
- ефективність засобів, що використовуються, ступінь їх впливу на результати виховного процесу;
- досягнення та недоліки в організації виховної роботи, їх причини;
- невикористані можливості та резерви для подальшого вдосконалення роботи;
- шляхи розвитку виховного процесу та усунення причин знайдених недоліків.

Аналіз може забезпечити:

- а) науковість планування;
- б) дієвість регулювання виховного процесу;
- в) дієвість контролю.

Організація – це діяльність з реалізації плану роботи забезпечується правильним підбором і розстановкою кадрів, чітким визначенням обов'язків кожного члена колективу, суворою дисципліною. Виконання організаційної функції управління будується на основі Статуту навчально-виховного комплексу, Правил внутрішнього трудового розпорядку для працівників загальноосвітнього закладу, «Кваліфікаційних характеристик посад керівних і педагогічних працівників », «Санітарних правил влаштування та утримання дитячих дошкільних установ» та інших інструктивних документів [8].

В організації роботи навчального закладу велика роль належить заступнику директора з навчально-виховної роботи. Він продумує весь обсяг майбутньої роботи відповідно до директивних документів та завдань, намічених в річному плані, розподіляє роботу відповідно обов'язків, досвіду та індивідуальним якостям кожного члена колективу. Чіткий поділ обов'язків допомагає уникнути паралелізму в роботі, встановлює особисту відповідальність кожного співробітника за конкретну справу, полегшує контроль і оцінку роботи. Директор закладу суворо виконує те, що заплановано, і навчає цього заступників. Нечіткість в організації роботи навчального закладу обумовлена низкою причин: формалізмом планування, паралелізмом в роботі, невиконанням прийнятих рішень[10].

Мотивація. Керівник завжди повинен пам'ятати, що навіть чітко розроблені плани і найдосконаліша структура організації позбавлені сенсу, якщо хтось не виконує фактичну роботу організації. І завдання функції мотивації полягає в тому, щоб члени організації виконували роботу у відповідності з делегованими їм обов'язками і узгоджуючись з планом. Мотивування - це просте питання, яке зводиться до пропозиції надання відповідних грошових винагород в обмін на зусилля. На цьому ґрунтується підхід до мотивації школи наукового управління. Керівники довідалися, що мотивація, тобто створення внутрішніх мотивів до дії, є результат складної сукупності потреб, які постійно змінюються. Зараз ми розуміємо, що для

того, щоб заохотити своїх працівників якнайкраще, директору навчального закладу слід визначити, які ж справді їхні потреби, і забезпечити засоби, за допомогою яких працівники зможуть задовольняти ці потреби через добру роботу [4;6].

Контроль – це система спостережень і перевірок. Контроль є найважливішим чинником виховання молодих кадрів, посилення особистої відповідальності молодого фахівця за виконання своїх обов'язків. Він дозволяє також встановити, чи все в навчальному закладі виконується відповідно до прийнятого рішення, виявити відхилення і їх причини, визначити шляхи і методи усунення недоліків. Таким чином, контроль має бути регулярним, систематичним, дієвим і голосним.

Контроль директора повинен бути предметним і конкретним, його здійснення - відповідати складеного плану-графіку на тиждень або місяць.

Форми контролю можуть бути різноманітними: вивчення документації і календарних планів, конспектів уроку, бесіди з педагогічними працівниками. Існує кілька видів контролю: попереджувальний, тематичний, фронтальний, порівняльний, оглядовий. Одне із завдань контролю – перевірка виконання інструктивно-методичних документів, пропозицій інструктують осіб, а також виконання рішень педрад за підсумками попередніх перевірок [2].

Регулювання спрямоване на постійне підтримання необхідного рівня організованості в навчальному закладі. Регулювання проявляється при узгодженні планів, термінів проведення заходів, призначення відповідальних виконавців, що допомагає уникнути дублювання.

У процесі виконання прийнятих рішень регулювання сприяє підтримці порядку в реалізації намічених заходів. Регулювання, засноване на результатах контролю, допомагає усуненню відхилень від первісної мети. На цьому етапі важливо виявляти і закріплювати позитивні моменти діяльності та розвивати їх. При регулюванні, директор закладу застосовує управлінські знання, оперативність і велике мистецтво у взаємодії з людьми. Регулювання

нерідко пов'язано з перестановкою педагогічного колективу та обслуговуючого персоналу, перерозподілом доручень, що веде до перебудови відносин з виконавцями. Виконавці не завжди розуміють необхідність цих дій, і керівник проявляє велику витримку і тактовність, щоб їх переконати. Регулювання здійснюється через розмови, оперативні наради і в зв'язку з прийняттям управлінських рішень з окремих питань[4;9].

Отже, управлінський компонент виховного процесу школи спонукає цілу систему дій, організаційних форм і способів її здійснення. Базуючись на висновках Н.М.Островерхової, Ю.А. Конаржевського, Б.С. Кобзаря та наших дослідженнях можна охарактеризувати управління виховним процесом, як чітке визначення мети і завдань; діагностика і всебічний психолого-педагогічний аналіз діяльності учнівського та педагогічного колективів[7;12].

Таким чином, реформування загальної середньої освіти в Україні обумовило сучасний розвиток управлінських функцій керівника загальноосвітнього навчального закладу. Зазначені вище функції є достатніми, охоплюючими весь одиничний цикл управління. Бачення цих функцій саме в такому контексті зробить управлінську діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу більш сучасною, критеріальною і цілеспрямованою [8].

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості : У 2-х книгах . –К.: Либідь, 2003.- 559с, 602с
2. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм і методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: Монографія . – К.: Логос, 2002. – 140 с.
3. Дем'янюк Т.Д. Організація виховного процесу в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі //Науково-методичний посібник. Суми.: ТОВ Видавництво «Антей»,2006, - 256-257с.
4. Єльнікова Г.В. Моніторинг діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу //Директор школи ліцею гімназії № 1. –К.:, 2003,-5-7с.
5. Єльнікова Г.В. Розвиток цільових функцій управління на різних рівнях організації загальної середньої освіти // Імідж сучасного педагога: Науково-практичний освітньо-популярний часопис № 3 (7)Полтава: ПДПУ, ОУПОПІ, 2000,- 9-11с.
6. Єльнікова Г.В. Функції управління загальною середньою освітою // Вересень: науково-методичний, інформаційно-освітній журнал Миколаїв: ОІУВ, №2 (12), 2000,- 76-79с.
7. Конаржевский Ю.А. Менеджмент и внутришкольное управление. – М.: Центр «Пед. поиск», 2000, - 34-35с.
8. Закон України «Про загальну середню освіту» // Інформаційний збірник МОНУ.

1999, -№ 15,- 6-31с.

9.Карамушка Л.М. Психологія управління закладами середньої освіти: Монографія. – Київ : Ніка-Центр, 2000,- 332.

10.Чернова Г. Виховна робота: від планування до аналізу // Шкільний світ. – 2005. - №25-28. – С.55-63.

11.Моніторинг в управлінні навчальним закладом / О. М. Касьянова Управлінський супровід моніторингу якості освіти /Т. Б. Волобуєва. – Х.: Видав, гр. «Основа», 2004. – 96 с.

12.Островерхова Н.М. Управління авторськими освітніми закладами // Директор школи. – 1999. № 29–32 (77-80).